

18.Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku «Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy» vid 25 liutoho 2017 r. №47/2017 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

19.Tsymbaliuk V. S. Pravove rehliuvannia informatsiinoi bezpeky v Ukraini: problemy teorii ta praktyky [Elektronnyi resurs] / V. S. Tsymbaliuk, A. V. Babinska // 2. – 2014. – Rezhym dostupu do resursu: <http://applaw.knu.ua/index.php/holovna/item/284-pravove->.

20.Chernenko T. Ideia separatyzmu yak ody z instrumentiv informatsiinoi viiny proty Ukrainy // Stratehichni priorytety. – 2016. – №2 (39) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/Prioritety_2.pdf

21.Shchodo okremykh napriamiv vdoskonalennia derzhavnoi informatsiinoi polityky Ukrainy. Analychna zapyska [Elektronnyi resurs] // Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.niss.gov.ua/articles/1489/>.

The article considers the legislative basis of Ukraine's information policy, analyzes the problematic moments that arose in connection with the information aggression of the Russian Federation, examines the ways of improving the domestic content and ways of counteracting information aggression in today's conditions.

The urgency of the topic is due to the lack of the established information space of our state and the gaps in the legal regulation of activities in the information sphere, in particular on the Internet, which provokes a subjective interpretation of the Ukrainian issue both in the middle of the country and beyond its borders. The inability to protect and effectively counteract information aggression levels all previous attempts by the government to establish a dialogue with the public and advocate its position abroad. Instead, the mass media and the Internet network are actively used for anti-power and anti-Ukrainian activities as a means of loosening society, as an indicator of fictitious negligence of Russian authorities in the Ukrainian issue. In Ukraine, during the period of independence, problems of the development of the information sphere have been formed and continue to exist, which is due to excessive commercialization and low level of responsibility of mass media to the society, as well as the socio-political and economic effects.

Such an unprecedented amount of information aggression is a threat to the whole world. The society and the government still do not understand the whole power of information influence and the consequences which are behind them. Qualitative legislative regulation is not a panacea for the information virus, but will allow to be protected from explicit attacks from Russia.

Thus, conducting a series of «non-paper» reforms, providing access to true information, disseminating high-quality Ukrainian-language content on the television, and conducting bilateral communications on the television, open cooperation with foreign mass media, attracting qualified specialists will contribute to strengthening the internal and external information space of the Ukrainian state and will allow to conduct effective information war with the aggressor. World leaders must realize that their power in unity and the best evidence of this will be open information interaction, exchange of limited information, return to ideological and ethnic roots in order to strengthen their identity and self-awareness.

ГЕОПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 327.57

ББК 66.4

Орест Бойчук

ПРОБЛЕМА ТЛУМАЧЕННЯ «ВИСЕЛЕНИХ» НІМЦІВ В ПОЛЬСЬКО-НІМЕЦЬКИХ ВІДНОСИНАХ

Досліджується проблема «виселених німців» та її вплив на двосторонні польсько-німецькі відносини. Після завершення Другої світової війни в міжнародних відносинах встановилися Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин на основі домовленостей між провідними державами-союзниками. Результатом даної явища, стало впровадження на території Центрально-Східної Європи концепції етнічно однорідних держав, що призвело до масового переселення населення в даному регіоні. Дана проблема стала частиною історичної політики в польсько-німецьких відносинах.

Ключові слова: виселення, Союз Вигнаних, польсько-німецькі відносини, історична політика, політика щодо минулого.

Польсько-німецькі відносини є зразком порозуміння між обома народами. Проте, процес поєднання та зближення у двосторонніх відносинах включав чимало факторів. Окрім політичної взаємодії та економічної співпраці на польсько-німецькі відносини чималий вплив має і історичне минуле. Частиною даної проблеми є повоєнне виселення німецького населення з сучасної території Польщі, з так званих «віднайдених земель» (пол. *Ziem odyzyskanych*).

В українській академічній науці питанню переселення німців з сучасної території Польщі присвячено не багато праць. Частково, це питання було розглянуто в праці О. Панаріна [19]. Автор в контексті польсько-німецького співробітництва в безпековому плані побіжно оглянула процес порозуміння між державами, вказуючи на проблемність даної проблеми. Частково розглянуто також в праці С. Трохимчка та Н. Горської [21]. Особливістю даної праці є висвітлення проблеми «виселених» німців в контексті становлення двосторонніх відносин.

Вважаємо за необхідне, детальніше розглянути політизацію питання повоєнного виселення в польсько-німецьких відносинах

Незважаючи на міцні відносини в багатьох сферах, в польсько-німецьких відносинах надалі виступає на першочергове місце історична пам'ять та питання навколо переселення німецького населення. В 2009 р., питання «вигнаних» німців ввійшло в фазу політичного конфлікту між обома на вищому рівні [8].

На початку II Світової війни керівники провідних країн, які воювали з А. Гітлером, дійшли до переконання, що в майбутній Європі повинні існувати лише однорідні держави, беручи національний аспект. На формування даної думки мали вплив події з фронтів світового конфлікту. Особливо, роль німецької меншини в контексті приготування війни проти Польщі та Чехословаччини. Досвід існування та функціонування в міжвоєнному періоді багатоетнічних країн стали для керівників країн-союзниць підтвердженням того, що наявність національної меншини дестабілізує суспільно-політичну ситуацію країни [4, с. 31-38].

Перші концепції повоєнного устрою в Європі закладали переселення населення. Викристалізовувалися вони в міру того як німецька армія переходила до оборони. Польське середовище в еміграції, передбачаючи завершення збройного конфлікту, розуміли зміни які відбудуться в структурі населення Польщі в питанні етнічного представництва.

Польський уряд в еміграції вже в 1941 році просував серед західних політичних середовищ концепцію кінцевої територіальної компенсації, котру Польща повинна отримати після перемоги союзників у війні. Пересунення кордонів Польщі на захід було пов'язано з обов'язковістю виселення німців [11, с. 83].

Однак плани еміграційного уряду почали тратити своє значення від 1943 року. Спровоковано це було тим, що Червона Армія розпочала контрнаступ і тим самим радянська влада перейняла ініціативу за планування повоєнного образу кордонів між країнами в Східній Європі. Не малу роль відіграло і планування складу етнічного населення країн цього регіону.

Водночас, зауважимо, що плани повоєнних масових переміщень населення стали чіткими та були затверджені під час зустрічей лідерів Радянського Союзу, Великої Британії та США в Тегерані (1943 р.), в Ялті (1945) та в Потсдамі (літом 1945 року) [9, с. 21].

Рішення в політичній площині, які мали стосунок до виселення німців після II Світової війни були вже як наслідок тих процесів, які мали місце в Польщі. Колишні східні німецькі території, які після війни відійшли до Польщі вже були охоплені міграцією. Великі території Східної Пруссії, Померанії, Сілезії та Східного

Бранденбургу вже на той час були вилюдненні. Це був наслідок евакуації та втечі цивільного населення, які розпочалися в кінці 1944 р. На зламі листопада та грудня розпочався контрнаступ Червоної Армії.

Евакуація цивільного німецького населення вже була заплановані в середині 1944 року, а практичний початок розпочався вже в грудні цього року [4, с. 32]. Водночас евакуація була з запізненням, так як Червона Армія швидко проводила контрнаступ. Населення евакуювали всіма можливими видами транспорту. Швидко та хаотичну евакуацію зумовили і дії солдатів Червоної Армії (ЧА). Принагідно згадаємо про розправи ЧА в східнопруському селі Неммерсдорф. Тут ЧА армія вчиняла гвалтування та вбивство жінок, пристарілого населення та дітей. Картини звірства над цивільними справили чимале враження серед німецького населення.

30 січня 1945 р. в 12 річницю т. зв. «захоплення влади» в Німеччині (нім. *Machtergreifung*) був потоплений німецький корабель „Wilhelm Gustloff“ з цивільними, які евакуювалися з східнонімецьких територій. Корабель був затоплений спільними радянсько-польськими підрозділами. Кількість жертв серед цивільного населення становила 9500 осіб. Водночас варто відзначити, що евакуація відбувалася не тільки з теренів Польщі, але також з територій Чехословаччини. Як подає М. Мазуркевич сукупна кількість населення, яка була евакуювана з сучасної Східної Пруссії та Померанії становила 2,2 млн. осіб. Евакуація Німеччиною цивільного населення тривала до весни та завершилася 25 березня 1945 р. [4, с. 32].

Подібний характер евакуації цивільного населення мало місце також в Сілезії. Села на території Сілезії також стали місцем трагічних подій. Серед німців існує термін «верхньосілезійської травми», що окреслює ситуацію з німцями, які залишилися в цій регіоні після війни. До кінця літа 1945 р., дати офіційного прийняття влади польською адміністрацією, кількість цивільного населення на цій території зменшилася на 3,2 млн. осіб [4, 5-37].

28 лютого Сеймик Опольського Воєводства прийняв резолюцію в справі вшанування «верхньосілезійської трагедії». Подамо частину тексту резолюції. «Сеймик воєводства вшановує пам'ять беззбройним та невинним жертвам Верхньосілезійської Трагедії, мешканцям, котрі від січня 1945 р. стали жертвами численних гвалтувань та злочинів ЧА та комуністичного апарату з питань безпеки, замордованим, депортованим до СРСР та направленим до в'язниць та робітничих таборів. [...] Сеймик Опольського воєводства виражає солідарність та взаємне порозуміння в контексті болісного та тяжкого досвіду пов'язаного з тоталітарними режимами [нацизьким та радянським – прим. Авт.]» [14]. Водночас в резолюції не зазначено, що до цієї трагедії мали стосунок представники АК.

В процесі виселення німецького населення з території теперішньої західної Польщі М. Мазуркевич виділяє три етапи:

- евакуація населення, який тривав від кінця 1944 р. до прийняття влади на західних територіях військовою польсько-радянською владою на весні 1945 р.;
- перед потсдамське виселення, яке тривало від моменту прийняття влади польсько-радянською військовою адміністрацією до конференції в Потсдамі;
- виселення по-потсдамське, яке тривало від 1946 до 1949 рр. [4, с. 38].

Виселення німців, яке відбувалося перед конференцією в Потсдамі не мали однолітного характеру. Форма реалізації залежала від органів військової адміністрації, які були відповідальні за визначену територію. В даному періоді з Польщі було виселено близько 1 млн. осіб. Польські науковці подають, що кількість добровільних виїздів в даному періоді становила 600 тис. осіб [3, с. 27-28], решта, можемо відзначити, були примусовими.

Процес після потсдамського виселення німців з території сучасної Польщі була неоднозначно оцінена на міжнародній арені. Держави-союзниці спостерігаючи за

процесом виселення висловлювалися за те, що воно проходило в брутальний спосіб і висували застереження з приводу затримання виселень німців. Велика чисельність населення як і з Польщі так і з Чехословаччини погіршувала і так важку гуманітарну ситуацію в Німеччині.

Виконання ст. 13 Рішення в Потсдамі, в якій йшла мова про переселення населення покладалося на Союзну Контроль Раду. 20 листопада 1945 р. рада представила план виселення. Кількість населення, котру буде переселено згідно нього становить 6, 65 млн. З території Польщі мало бути виселено 3,5 млн. німців. Згідно з планом, німці, які на той час знаходилися на території Польщі мали попасти до радянської та британської окупаційних зон Німеччини [4, с. 35].

Згідно з планом переселення населення мало пройти в блискавичній формі. Населення з Польщі мало бути переселено від грудня 1945 р. до листопада 1946 р.

Однак блискавичного переселення німецького населення не відбулося. П. Майданчик подає, що цей процес сповільнювали «незгоди між союзниками та слабка інфраструктура» [4, с. 25]. Згідно нього, в період найбільших переселень, кожен з потягів, який перевозив німців мав в середньому 55 вагонів в яких знаходилося 1750 осіб [3, с. 36].

Польська влада планувала пересилити повністю німецьке населення. Негативне відношення до німецького населення призвело до того, що польська влада почала створювати систему репресій проти того ж населення. Одним з елементів репресій було створено трудові табори, які становили проміжну ланку між «залишенням помешкання та скеруванням до транспорту» [5, с. 38].

Відмінні дані з приводу виселень призвели до того, що вже на початку створення ФРН – це питання стало предметом численних політичних кроків та становило основною проблемою в польсько-німецьких відносинах.

Крім неоднозначних жертв виселення, відмінність полягає також в термінології щодо цього процесу як і в Німеччині так і в Польщі. В польській та німецькій літературі нами зауважено наступні терміни з приводу виселення німців з колишніх східнонімецьких територій: «втеча» (пол. Ucieczka, нім. Das Flucht), «вигнання» (пол. wyrędzenie, нім. Vertreibung), «виселення» (пол. wysiedlenie, нім. Aussiedlung), переселення (пол. przesiedlenie, нім. Umsiedlung) та «примусове переселення» (пол. przesiedlenie przymusowe, нім. Zwangsumsiedlung). Всі ці терміни мають відмінне значення, однак мають відношення до одного й того ж самого періоду

Після 50-х рр. було чимало спроб переглянути це питання у двосторонніх відносинах. Проте, якщо в Німеччині це питання постійно піддавалося розгляду, то в Польщі питання про виселення німців мало певне табу в суспільстві. Для прикладу, Р. Траба та Р. Журек вказують, що в період комунізму не було можливості перейти табу з приводу розгляду цього питання. Так питання з приводу виселених було представлено однобічно, в контексті доктрини тодішнього польського національного інтересу [1, с. 15] Це означало, що реалізація виселення було основною умовою утвердження нового суспільного порядку та створення повоєнних кордонів держави. Влади використовували цю подію з метою маніпуляції, виключаючи її навіть з суспільної пам'яті. Тому, як зазначають автори, ця проблема «опинилася на маргінесі суспільного життя Поляків» [13, с. 18].

На особливу увагу заслуговує праця про історію Верхньої Сілезії, котра була приготована колективом польських, німецьких та чеських авторів [2]. В цій праці автори Б. Лінк та Х. Лотц проаналізували згадану вище термінологію. У праці «Вигнання чи виселення» [2, с. 457], автори згадують емоційний аспект, який використовується у німецькому суспільстві з приводу післявоєнних подій на згаданих

територіях. Вони у своїй праці використовують наступні терміни: «втеча» (Flucht), «вигнання» (Vertreibung) та «евакуація» (Evakuation). Так, згідно них, «евакуація мешканців колишніх східнонімецьких провінцій перед наступом ЧА розпочалася під кінець 1944 р, котра переросла в масову і неорганізовану втечу населення [...]». Наступним етапом стало вигнання німців в 1945 р. з територій (передвоєнних – прим. Авт.)». Далі автори зазначають, що в період 1946 – 1949 рр. розпочалося виселення здійснене польською владою. В 50-60-х рр.. була присутня «акція об'єднання сімей» [2, с. 458]. Отже, як ми спостерігаємо, процеси які мали місце згідно ст. 13 Резолюції в Потсдамі, німецькі науковці вживають термін «вигнання».

Принагідно зауважимо, що процеси, які мали в Польщі з переселенням чи то польського, чи то українського населення під таким терміном не окреслюються. Йде мова про польський науковий дискурс. Ба навіть більше з приводу переселення німецького населення в Польщі використовується частіше термін «виселення» (wysiedlenie) ніж «вигнання» (wypędzenie). Як подає М. Подляшек в «багатьох середовищах, науковці використовують це поняття (вигнання – прим. Авт.) з обережністю». Вона також зазначає, що польські науковці, котрі вирішують в своїх працях використовувати термін «вигнання» з приводу подій на східнонімецьких колишніх територіях не стануть об'єктом наукової критики, але можуть бути звинувачені в тому, що їхня робота є суб'єктивною [7, с. 43]. Як можемо зазначити, розбіжності з цього питання є кардинальними. Навіть не має порозуміння як окреслити дані події в обох наукових середовищах, німецькому та польському. М. Мазуркевич пише – «(Науковці – прим. Авт.) можуть наразитися на звинувачення в тому, що вживаючи термін «вигнання» та «вигнанці» приймають без дослідження німецьку точку зору» [4, с. 40].

Термін «виселення» функціонує в німецькому як і в науковому так і публічному дискурсі вже понад 70 років. І під цим терміном розуміється значний емоційний аспект, котрий пов'язаний з подіями в тому періоді [2, с. 457-458]. Водночас, як подає польська дослідниця М. Подласек, з часом поняття почало втрачати свій емоційний підтекст та використовується в науковому дискурсі Німеччини як зазвичай [7, 44]. Так само і в суспільному дискурсі – це поняття використовується без емоційного підтексту [7, с. 44]. Лише при порівнянні точок зору німецьких та польських науковців, ці терміни викликають емоційний підтекст.

Як пише М. Мазуркевич, «поляки (та інші, для прикладу українці – прим. Авт.), котрі мусіли залишити колишні «Східні Креси» II Польської Республіки, зазнали подібного досвіду, що і німці з колишніх східних провінцій» [4, с. 42]. Водночас, додамо, така сама ситуація мала місце з українським населенням в рамках «примусових переселенських кампаній» [22], які мали місце в «1944-1946, 1946 рр.» [22]. Багато з них могли сказати, що вони були вигнані з свого дому чи малої батьківщини – «aus kleinem Heimat» – як пише про себе німецьке населення [12, с. 150]. Проте цього не відбувається. Р. Траба, зазначає, що використання цього терміну поляками було зумовлено ідеологією комунізму. Так за ним, «комуністична влада наголошувала, що переселення поляків (та інших етносів – прим. Авт.) в повоєнний період було під гаслом «повернення на батьківщину» (пол. powrotu do macierzy)». В українській науковій думці також не використовується терміну «вигнання». В більшості використовується термін «переселення» чи «переселенська кампанія», а також депортація [18, 19, 20, 22]. Такий самий підхід з приводу переселень поляків з Галичини чи інших територій УРСР. Хоча домінує підхід, що це була злочинна акція з боку комуністичної акції. Йде мова про операцію «Вісла».

Повертаючись до польського підходу зазначимо, що 8 липня 2005 р. Сеймом Польщі був прийнятий Закон Про реалізацію прав для компенсації з приводу залишення нерухомості поза сучасними кордонами Польщі [16], у якому було названо

процеси, котрі мали місце в 40-х рр. згідно двосторонніх договорів [15], «вигнання». Про це говориться в ст. 1 згаданого Закону [15]. Про те, Р. Траба наголошує, що після даної Ухвали, термін «вигнання» не прижився в науковому дискурсі до окреслення процесів, котрі мали місце на колишніх східних польських територіях, котрі в польському науковому дискурсі окреслюються як «Східні Креси» [12, с. 150]. Зазначимо, що поверхневий аналіз українських праць з приводу подій 1944 – 1947 рр. також не містить даного окреслення [17, 22].

Як пише, М. Мазуркевич, «застосування в польському науковому та суспільному дискурсі терміну «вигнання» з приводу згаданих подій було і є тяжке для прийняття.» [4, с. 42]. Для польського народу цей термін не може бути прийнятий, через те, що протягом кількох десятків років польський народ вважав, що це була моральна компенсація за втрати завдані в II Світовій війні. Р. Траба зазначає, що це була певна форма «справедливості», яку насаджувала комуністична влада [12, с. 150].

Подаючи етимологію походження терміну «вигнані» чи «вигнання» можемо ствердно відзначити, що тут присутній політико-історичний аргумент. М. Стіклер пише, що ««вигнання» це поняття «боротьби» (нім. Kampf begriff), входження котрого в західнонімецьке середовище як публічне так і наукове, варто розуміти як наслідок міжблокового напруження, котре було в кінці 40-х років». [4, с. 44]. Автор зазначає, що в на початку окупації Німеччини, влада та теренах західних окупаційних зон, окреслюючи прибуваючих зі Сходу, не використовували понять з емоційним забарвленням. Цих осіб, котрі приїжджали з Польщі чи Чехословаччини, називали «біженцями» (Flüchtlinge, від Flüchtling). Він навіть зазначає, що це було загальне окреслення для всіх людей, котрі тікали від наслідків боїв. Термін «вигнання» було використано дещо пізніше для опису кривд, які зазнали мільйони німців [4, с. 44]. Водночас М. Стікер зазначає, що відповідальність за те, що на території західних окупаційних зон, з котрих пізніше створено ФРН почали застосовувати термін «вигнані», несуть американці. «Прибуваючих з колишніх східних територій Третього Рейху чи інших країн Центральної та Східної Європи, американська окупаційна влада окреслила терміном «expellees», що в перекладі на німецьку означало «Vertriebene» (вигнані)» [4, с. 45]. Американці хотіли підкреслити ситуацію щодо німців, котрі переселялися з колишніх східнонімецьких територій, як не відворотну. Означало те, що вони не були біженцями, а покидали свої терени назавжди.

Суспільство західних окупаційних зон, а пізніше ФРН швидко прийняли цю категорію.

Це поняття еволюціонувало в політичних дискурсах на переломі 40-50-х рр. ХХ ст.. В 1949 році було створене Федеральне міністерство вигнаних, жертв війни та біженців (нім. Bundesministerium für Vertriebene, Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte). В тому ж таки році виникли організації виселених з колишніх німецьких територій. В їх назвах містилося «вигнання» (Vertriebene). [10, с. 33] Такими організаціями були Центральний Союз вигнаних німців (нім. Zentralverband der Vertriebene Deutschen). Два роки пізніше було створено Союз вигнаних німців (нім. Bund der Vertriebe Deutschen). В 1957 р. обидві організації об'єдналися в Союз Вигнаних (нім. Bund der Vertrieben).

В 1950 р. організації «вигнаних» прийняли Карту німецьких вигнаних з Батьківщини (нім. Charta der deutschen Heimatvertriebenen), в котрій організації вигнаних відмовлялися від бажання повернути втрачені маєтки. Проте, організації залишали ще собою право на трактування повоєнних кордонів Німеччини

В подальшому, ця проблема стала артикулюватися в політично-практичному вимірі. Після проголошення Тьубінгенського Меморандуму від 1962 р, Східного Меморандуму Євангельської Церкви в Німеччині від 1 жовтня 1965 р. «Про ситуацію

вигнанців та ставлення німецького народу до його східних сусідів» [10, с. 22], в ході «нової східної політики» В. Бранда, проблема «виселених» німців залишалася основним осередком ревізійністської суспільної думки в ФРН з приводу як і кордонів та політичних кроків. Після об'єднання ФРН та НДР питання неодноразово піднімається в польсько-німецьких відносинах, провокуючим тим самим охолодження двосторонніх відносин.

Як можемо зазначити, проблема переселених німців сформувалася одразу після завершення II Світової війни. Зазначимо, що в сучасній академічній науці Польщі та Німеччини не має повної згоди з приводу даного поняття та відчувається тягар радянської пропаганди в Польщі та перебільшення «жертвовності» як у Польщі так і у Німеччині. Схожість в даному питанні можемо побачити і в польсько-українських відносинах, де також зсуваються акценти на «жертвовність» обох народів, що призводить до політичних конфліктів між Польщею та Україною.

1. Kaczmarek, R. II wojna światowa. / R. Kaczmarek // J. Bahlcke, D. Gawrecki, R. Kaczmarek, Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu. – Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej. – s. 255–266.
2. Lotz Ch, A., Linek, B. Wypedyene a przesiedlenie. / Ch. Lotz, B. Linek // Bahlcke, D. Gawrecki, R. Kaczmarek. Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu. – Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej. – s. 267–286.
3. Madajczyk P, Wysziedlenia i przesiedlenie popoczdamskie ludności niemieckiej z Polski / P. Majdanczyk // Transfer – Obywatelstwo – Majątek. Trudne problemy stosunków polsko-niemieckich / pod red. W.M. Góralskiego. – Warszawa: 2005. – s. 2-19.
4. Mazurkiewicz M. Spór o pamięć. Polityczne następstwa powojennych wysiedleń Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i czesko-niemieckich / M. Mazurkiewicz. – Warszawa: Scholar, 2016. – 383 s.
5. Nowak A. Rozrachunki z przeszłością: śledztwa i procesy oraz inne następstwa funkcjonowania powojennych obozów na Górnym Śląsku. / A. Nowak. – Opole: Wydawn. Uniwersytetu Opolskiego, 2012. – 288 s.
6. Ph. Ther. Deutsche und polnische Vertriebene. Gesellschaft und Vertriebenenpolitik in der SBZ/DDR und in Polen 1945-1956 / Ph. Ther. – Goettingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1998. – 382 S.
7. Podlasek M. Wypędzenie Niemców z terenów na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej. / M. Podlasek. – Warszawa: Wydawnictwo Polsko-Niemieckie, 1995. – 320 s.
8. Rotes Tuch für Warschau. – Режим доступу: https://www.focus.de/politik/deutschland/erika-steinbach-rotes-tuch-fuer-warschau_aid_375188.html. – Назва з екрана.
9. Skubiszewski K. Wysziedlenie Niemców po II wojnie światowej. / K. Skubiszewski. – Warszawa: 1968. 280 s.
10. Sula D. Działalność przesiedleńczo-repatriacyjna Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w latach 1944-1951. / D. Sula. – Lublin: KUL, 2002. – 199 s.
11. Thirich E: Schwierige Nachbarschaften: Deutsche und Polen - Deutsche und Tschechen im 20. Jahrhundert; eine Darstellung in Dokumenten. Kohlhammer / E. Thirich. – Stuttgart-Berlin-Köln: 1990. – 204 S.
12. Traba R. Przeszłość w terażniejszości. Polskie spory o historię na początku XXI wieku. / R.Traba. – Poznań: 2009. – 328 s.
13. Traba R., Żurek R. Vertreibung czy „przymusowe wysiedlenia”? Polsko-niemiecki spór o pojęcia, pamięć i sens uprawiania polityki wobec historii / R. Traba, R. Żurek. // Przełom i wyzwanie. XX lat polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy 1991–2011, red. W.M. Góralski. – Warszawa: 2011. – s 2-24.
14. Uchwała Nr XV/202/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lutego 2012r. w sprawie przyjęcia rezolucji w sprawie uczczenia pamięci bezbronnych i niewinnych ofiar Tragedii Górnośląskiej oraz ofiar zbrodni dokonanych na obywatelach Rzeczypospolitej Polskiej. http://rpo2007-2013.opolskie.pl/docs/21_uch_202_x_rezolucja_x.pdf
15. Układ między Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego a Rządem Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w sprawie przesiedlenia ludności ukraińskiej z terytorium Polski do USRR i obywateli polskich z terytorium USRR do Polski. – Режим доступу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/r_mowa/strony_pol02/dokumenty/dokumenty07.htm. – Назва з екрана.
16. Ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polski. – Режим доступу:

http://www.realexperts.pl/prawo/akt/id/979/t/ustawa_z_dnia_8_lipca_2005_r_o_realizacji_prawa_do_%20rekompensaty_z_tytulu_pozostawienia_nieruchomosc.html. – Назва з екрана.

17. Зашкільняк Л. Наслідки депортації українців і поляків у 1944–1946 рр. / Л. Зашкільняк // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 272 : Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці, 2005. – С. 149–156.
18. Макар Ю. І. Акція «Вісла»: характер та наслідки для українців Польщі / Ю. І. Макар // Українська діаспора. – К. ; Чикаго, 1997. – Ч. 10.– С. 8–21.; Н. Стецюк, ; І. Цепенда.
19. Панаріна О. Польсько-німецькі відносини в контексті європейських інтеграційних процесів [текст] : автореф. Дис.. к. пол. наук : 23.00.04 / КНУ ім. Т. Шевченка. – К.: 2011. – 21 с.
20. Сергійчук В. Протидія поляків депортаціям з України (1944–1946 рр.) / В. Сергійчук // Депортації українців та поляків. Кінець 1939 – початок 1950-х років (до 50-річчя акції «Вісла»). – Львів, 1998. – С. 29–32.;
21. Трохимчук С., Горська Н. Польсько-німецьке примирення та співпраця в контексті європейської інтеграції. / С. , Н. Горська.. – Львів: 2002, – 96 с.
22. Цепенда І. Українсько-польські відносини 40—50-х років ХХ століття: етно-політичний аналіз / І.Цепенда. – К., 2009. – 387 с.

References

17. Zashkilniak L. Naslidky deportatsii ukraintsv i poliakiv u 1944–1946 rr. / L. Zashkilniak // Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. – Vyp. 272 : Istoriia. Politychni nauky. Mizhnarodni vidnosyny. – Chernivtsi, 2005. – S. 149–156.
18. Makar Yu. I. Aktsiia «Visla»: kharakter ta naslidky dlia ukraintsv Polshchi / Yu. I. Makar // Ukrainka diaspora. – K. ; Chykafo, 1997. – Ch. 10.– S. 8–21.; N. Stetsiuk, ; I. Tsependa.
19. Panarina O. Polsko-nimetski vidnosyny v konteksti yevropeiskykh intehtratsiinykh protsesiv [tekst] : avtoref. Dys.. k. pol. nauk : 23.00.04 / KNU im. T. Shevchenka. – K.: 2011. – 21 s.
20. Serhiichuk V. Protydiia poliakiv deportatsiiam z Ukrainy (1944–1946 rr.) / V. Serhiichuk // Deportatsii ukraintsv ta poliakiv. Kinets 1939 – pochatok 1950-kh rokiv (do 50-richchia aktsii «Visla»). – Lviv, 1998. – S. 29–32.;
21. Trokhymchuk S., Horska N. Polsko-nimetske pryrennia ta spivpratsia v konteksti yevropeiskoi intehtratsii. / S. , N. Horska.. – Lviv: 2002, – 96 s.
22. Tsependa I. Ukrainsko-polski vidnosyny 40—50-kh rokiv XX stolittia: etno-politychnyi analiz / I.Tsependa. – K., 2009. – 387 s.

The research is dedicated the question of using the problem of postwar displacement of Germanys people in political discourse between Poland and Germany. After II WW, the structure of international relations was based on Yalta-Potsdam system. According to main views of that times, the Region of Central East Europe and states in this region should be based on the doctrine one nation. That led to disagreements in historical policy in Poland-Germany mutual relations.

Keywords: *emigration, Poland-Germany relations, historical policy, memory policy, Federation of Expellees.*

УДК 327.82(474.5)+303.442.4–001.85
ББК 66.4(4Літ) : 66.0

Віктор Гаранко

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЛИТВИ У ЛИТОВСЬКІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПОЛІТОЛОГІЇ

Стаття висвітлює сучасний стан вивченості актуальних проблем зовнішньої політики Литви у литовській та зарубіжній політології. Предметом розгляду є передусім фахові часописи останніх років з публікаціями по цій тематиці. Найбільш повно висвітлені: вплив «російського фактору», питання безпеки, передусім енергетичної, методологія та засоби реалізації зовнішньої політики. Стосунки зі